

OBSAH

0 Úvod	9
1 Disciplíny zabývající se studiem řeči	11
2 Zvukový projev a jeho záznam Fonetická transkripce	17
2.1 Písmo a pravopis	17
2.2 Transkripce	20
2.2.1 Přepis samohlásek	23
2.2.2 Přepis souhlásek	24
2.2.3 Zápis členění řeči	25
2.2.4 Zápis modulace souvislé řeči	25
2.2.5 Vědecká transkripce	27
2.2.6 Jiné typy transkripce	29
2.3 Transliterace	29
3 Základní fonetické pojmy	31
Základní typy fonetických bádání	32
4 Organogenetická (artikulační, fyziologická) fonetika	35
4.1 Mluvní orgány a jejich funkce	36
4.2 Nervové řízení řečové činnosti	36
4.2.1 Řečové neurózy	37
4.3 Orgány podílející se na vlastní artikulaci	37
4.3.1 Ústrojí dýchací (respirační)	37
4.3.2 Ústrojí hlasové (fonační)	38
4.3.2.1 Péče o hlas	41
4.3.3 Ústrojí modifikující	41
4.3.3.1 Elementární diferenciacie zvuků řeči	43
4.3.3.2 Aktivní a pasivní mluvní orgány	44
4.3.3.3 Aktivní mluvní orgány	44
4.3.3.3.1 Artikulace vokálů	47
4.3.3.3.2 Artikulace konsonantů	48

4.3.3.4	Pasivní mluvní orgány	49
4.4	Relevance artikulačních rysů hlásek	50
4.5	Vady výslovnosti	51
4.6	Metody poznávání artikulace	51
5	Akustická a auditivní fonetika	55
5.1	Základní fyzikální vlastnosti zvuku	55
5.2	Akustické vlastnosti lidské řeči	57
5.3	Typy hlásek z akustického hlediska	58
5.3.1	Vokální zvuky	59
5.3.1.1	Diferenciace jednoduchých vokálů	59
5.3.1.2	Dvojhláska (diftong)	61
5.3.2	Hlasy se zvláštní formantovou strukturou	62
5.3.2.1	Glide (souhláska klouzavá)	62
5.3.2.2	Sonora	63
5.3.3	Hlasy šumové	63
5.3.2.1	Typy šumů tvořících konsonant	64
5.3.2.2	Další akustické vlastnosti konsonantů	64
5.3.2.3	Modifikace akustické charakteristiky	65
5.4	Akustické vlastnosti souvislé řeči	66
5.5	Eufonie	66
5.6	Percepce a porozumění řeči	67
5.6.1	Slyšení řeči	67
5.6.2	Porozumění řeči	68
5.7	Metody zkoumání akustické stránky řeči	69
6	Zvuková stavba souvislé řeči	71
6.1	Prostředky modulace souvislé řeči	71
6.2	Formy modulace souvislé řeči	73
6.2.1	Slovní přízvuk (akcent)	73
6.2.2	Větný přízvuk	73
6.2.3	Důraz	74
6.2.4	Intonace	74
6.2.5	Emfáze	75
6.3	Členění souvislé řeči	75
6.3.1	Promluva	75
6.3.2	Výpověď	76
6.3.3	Výpovědní úsek	76

6.3.4	Slovo jako zvuková jednotka.....	76
6.3.5	Takt.....	76
6.3.6	Slabika.....	78
6.3.6.1	Vlastnosti formující slabiku.....	78
6.3.6.2	Stavba slabiky.....	79
6.4	Změny realizací v souvislé řeči.....	79
6.4.1	Typy změn realizací.....	80
6.4.2	Jednotlivé změny.....	81
6.4.2.1	Změny asimilační.....	81
6.4.2.2	Ostatní změny.....	82
7	Základní pojmy z fonologie.....	85
7.1	Fonologicky relevantní zvukové jevy.....	87
7.2	Zvuková realizace fonému – alofony; jiné realizace.....	89
7.2.1	Typy alofonů.....	89
7.3	Foném jako jednotka systému.....	91
7.3.1	Inventář fonémů (paradigma fonologického systému).....	91
7.3.2	Vztahy mezi fonémy.....	93
7.3.2.1	Společný srovnávací základ.....	93
7.3.2.2	Diferenční příznak.....	94
7.3.2.3	Počet členů protikladu.....	95
7.3.2.4	Opozice ve vzájemném vztahu.....	95
7.3.2.5	Opozice stálá a neutralizovatelná.....	95
7.3.3	Korelace.....	96
7.3.4	Fonologické podsystémy jazyka.....	96
7.3.5	Zapojení fonémů do systému.....	97
7.4	Delimitativní signály z fonologického hlediska.....	97
7.5	Kombinatorika fonémů (fonologická syntagmatika).....	99
7.5.1	Slabika z fonologického hlediska.....	99
7.5.2	Obsazení jádra a svahů slabiky fonémy.....	99
7.5.3	Fonologická stavba vyšších jednotek.....	100
7.6	Morfonologie.....	101
7.7	Subfonemická fonologie.....	102
7.7.1	Soubor distinktivních příznaků fonémů.....	104
7.7.2	Využití distinktivních rysů pro popis jazyka.....	106
7.8	Suprasegmentální fonologické jevy.....	107
7.9	Fonologická struktura jazyka a pravopis Fonologická transkripce.....	108

7.9.1 Zásady fonologické transkripce	109
8 Fonémy současné češtiny a jejich realizace	113
8.1 Podsystem českých vokálních fonémů	114
8.1.1 Inventář vokálních fonémů	114
8.1.2 Vztahy mezi vokálními fonémy	114
8.1.3 Artikulace českých monoftongů	115
8.1.4 Akustika českých monoftongů	117
8.1.5 Realizace jednoduchých vokálních fonémů	119
8.1.5.1 Fonémy /a/, /á/	119
8.1.5.2 Fonémy /e/, /é/	119
8.1.5.3 Fonémy /i/, /í/	120
8.1.5.4 Fonémy /o/, /ó/	120
8.1.5.5 Fonémy /u/, /ú/	121
8.1.6 Dvojhlásky (diftongy) /ou̯/, /au̯/, /eu̯/	121
8.1.7 Vokální zvuky, které nejsou realizací žádného fonému	122
8.1.8 Ortoepické poznámky	122
8.2 Podsystem českých konsonantických fonémů	122
8.2.1 Inventář konsonantických fonémů češtiny	122
8.2.2 Vztahy mezi konsonantickými fonémy	123
8.2.3 Artikulace konsonantů	125
8.2.4 Akustika konsonantů a jejich sluchové hodnocení	126
8.2.5 Realizace konsonantických fonémů	129
8.2.5.1 Okluzivy (závěrové souhlásky)	129
8.2.5.1.1 Okluzivy labiální (bilabiální) – realizace fonémů /p/, /b/, /m/	129
8.2.5.1.2 Okluzivy alveolární (prealveolární) – realizace fonémů /t/, /d/, /n/	130
8.2.5.1.3 Okluzivy palatální (prepalatální) – realizace fonémů /tʰ/, /dʰ/, /ɲ/	132
8.2.5.1.4 Okluzivy velární – realizace fonémů /k/, /g/	133
8.2.5.1.5 Okluziva laryngální (glottální)	134
8.2.5.2 Semiokluzivy (souhlásky polozávěrové)	134
8.2.5.2.1 Prealveolární semiokluzivy – realizace fonémů /ç/, /ʒ/	135
8.2.5.2.2 Postalveolární semiokluzivy – realizace fonémů /č/, /ž/	136
8.2.5.3 Konstruktivy (úžínové souhlásky)	137
8.2.5.3.1 Středové (centrální) konstruktivy	138
8.2.5.3.1.1 Konstruktivy labiodentální – realizace fonémů /f/, /v/	138
8.2.5.3.1.2 Konstruktivy prealveolární – realizace fonémů /s/, /z/	139
8.2.5.3.1.3 Konstruktivy postalveolární – realizace fonémů /š/, /ž/	140
8.2.5.3.1.4 Konstruktiva palatální – realizace fonému /j/	141
8.2.5.3.1.5 Konstruktivy velární – realizace fonému /x/	142
8.2.5.3.1.6 Konstruktiva laryngální – realizace fonému /h/	142
8.2.5.3.2 Konstruktiva boková (laterální) – realizace fonému /l/	143
8.2.5.3.3 Konstruktivy kmitavé (vibranty) – realizace fonémů /r/, /ř/	144

8.2.5.3.3.1	Foném /r/ a jeho realizace	145
8.2.5.3.3.1	Foném /ř/ a jeho realizace	145
8.2.5.3.3.1	Foném /ř/ a jeho realizace	146
8.2.6	Ortoepické poznámky	147
8.3	Realizace předělů	147
8.4	Frekvence fonémů	147
9	Fonické prostředky souvislé řeči a jejich využití v češtině	149
9.1	Pauza	149
9.2	Intonace	149
9.3	Větný přízvuk	152
9.4	Slovní přízvuk (přízvuk taktový)	153
9.4.1	Umístění přízvuku v souvislé řeči	153
9.4.2	Zásady spisovného přízvukování	155
9.5	Takt v češtině	155
9.6	Řečové tempo	156
9.7	Využití prozodických prostředků při členění promluvy	156
10	Zákonitosti spojování fonémů v češtině	
	a výběru jejich alofonů	157
10.1	Slabika v češtině	157
10.2	Slovo	160
10.3	Členění zvuku řeči; předěly a jejich vyjadřování	161
10.3.2	Realizace fonémů v různých pozicích	162
10.3.2.1	Realizace fonémů po pauze	162
10.3.2.2	Realizace fonémů před pauzou	162
10.3.2.3	Realizace fonémů v úseku mezi dvěma terminálními předěly	163
10.3.2.3.1	Spojení dvou vokálních fonémů	163
10.3.2.3.2	Spojení vokálního a konsonantického fonému	164
10.3.2.3.3	Spojení konsonantického a vokálního fonému	164
10.3.2.3.4	Spojení konsonantických fonémů	165
10.3.2.3.4.1	Asimilace znělosti	165
10.3.2.3.4.2	Artikulační asimilace	168
10.3.2.3.4.3	Zjednodušování souhláskových skupin	170
10.3.3	Realizace fonémů v místech předělů – shrnutí	171
11	Zásady kultivované výslovnosti současné češtiny Ortoepie	172
11.1	Obsah ortoepie a ortofonie	173
11.2	Příprava materiálů orientujících ve spisovnosti	176
11.3	Obecné zásady výslovnosti přejatých slov	178

11.4	Výslovnost vlastních jmen	180
11.5	Konkrétní ortoepické zásady.....	180
11.6	Ortofonie	181
11.6.1	Obměny znění hlásek vyplývající z regionálního rozčlenění češtiny	181
11.6.2	Obměny hlásek způsobené nepečlivostí.....	182
11.7	Ortoepie – kultivovaná výslovnost úseků mluvy	182
11.7.1	Výslovnostní jevy, které nečiní Čechům potíže.....	182
11.7.2	Ortoepické problémy při spojování hlásek.....	183
11.8	Zvukové členění souvislé řeči a frázování	187
11.8.1	Přízvukování.....	187
11.8.2	Intonace	189
11.8.3	Frázování	189
11.9	Materiály orientující ve spisovné výslovnosti	189
12	Literatura.....	191